

Natalia Gancarz

Wydawnictwa romskie 2020

Na plan pierwszy wysuwają się dwie zbiorowe prace o tematyce romskiej. *Księga dedykowana Edwardowi Dębickiemu... to wielka praca zbiorowa dedykowana temu wybitnemu muzykowi, poecie, pisarzowi, choreografowi etc. w 85. rocznicę urodzin oraz w 65. Rocznice pracy twórczej i artystycznej...* Jako rok wydania ma podany 2019, ale praktyczne ukazała się dopiero w kilka miesięcy po nowym – 2020 roku¹. Jest to już druga publikacja dedykowana Dębickiemu. Pięć lat wcześniej, podobną księgę jemu dedykowaną wypuściło Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Gorzowie Wielkopolskim².

Na prezentowaną *Księgę...* składają się trzy części.

Część I. Edward Dębicki w 85-lecie urodzin.

Anna Ficowska-Teodorowicz, *Z okazji jubileuszu*; Dariusz A. Rymar, *Edward Dębicki – дума Gorzowa, czyli koni nie żal*; Marian Grzegorz Gerlich, *Depozytariusz pamięci, świadek historii, realizator marzeń – o potrzebie rozmów z mistrzem Edwardem*; Liliana Moll-Gerlich, *Dębicki jest muzykiem i muzyką Romów*; Piotr Jacek Krzyżanowski, Paweł Popieliński, *Życie zapisane muzyką, czyli spuścizna taborowej muzyki Cyganów wołyńskich i jej podtrzymywanie w rodzinie Edwarda Dębickiego*; Lech Mróz, *Cygańskie wędrówki po Galicji*; Marian Motyl, *Cygański tabor nad Szyszyną*; Grażyna Pytlak, *Przegląd twórczości literackiej i muzycznej Edwarda Dębickiego*; Grażyna Kostkiewicz-Górska, *Edward Dębicki – teksty rozproszone i opowiadania*.

Część II. Cygańskie ślady gorzowskiej wielokulturowości

Janusz Dreczka, *Rozpalic cygańskie ognisko pod gołym niebem – o Stowarzyszeniu Twórców i Przyjaciół Kultury Cygańskiej im. Papuszy w Gorzowie Wielkopolskim*; Leszek Bończuk, *„Romane Dyvesa” („Cygańskie Dni”) w Gorzowie Wielkopolskim*;

¹ Piotr J. Krzyżanowski, Beata A. Orłowska, Krzysztof Wasilewski (red.), *Kustosz cygańskiej pamięci. Księga dedykowana Edwardowi Dębickiemu w 85. rocznicę urodzin oraz w 65. Rocznice pracy twórczej i artystycznej*, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Zbigniewa Herberta, Akademia im. Jakuba z Paradyża, Gorzów Wielkopolski 2019, ss. 516, ISBN 978-83-63404-40-6, 978-83-65466-82-2.

² Janusz Faryś, Piotr J. Krzyżanowski, Beata A. Orłowska (red.), *Romowie w Europie. Tożsamość i współczesne wyzwania*, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej, Gorzów Wielkopolski 2013.

Maciej J. Dudziak, *Homogeniczność i różnorodność. Panteonomiczne konteksty wielokulturowości. Refleksje na marginesach gorzowskiej Wigilii Narodów*; Krzysztof Wasilewski, *Społeczność romska w polityce etnicznej samorządu – przykład Gorzowa Wielkopolskiego*; Andrzej Łuczak, *Romowie na Ziemi Lubuskiej – dawne i współczesne konteksty*.

Część III. Cyganie w Polsce – Historia i współczesność

Magdalena Machowska, *Początki dziewiętnastowiecznej fotografii. Techniki, teren, portret chłopów i Cyganów*; Sławomir Kaprański, *Romowie, nowoczesność, antycyganizm. Od historii Romów do romskiej historii*; Magdalena Semczyszyn, *Zagłada Cyganów na Wołyniu i w Galicji Wschodniej podczas okupacji niemieckiej (1941–1944)*; Andrzej Sochaj, *Jesteście w sercu Kościoła. Spotkania papieży z osobami pochodzenia romskiego w XX i XXI wieku*; Roman Kwiatkowski, Władysław Kwiatkowski, Marek Isztok, *26 lat obchodów – pamięć o romskim Holocauście przez pryzmat obchodów likwidacji obozu romskiego w KL Auschwitz-Birkenau*; Agnieszka Caban, *Cygańskie historie Lublina w kontekście tworzenia kulturowego dziedzictwa Romów*; Ewa Nowicka, *Język, jako wartość. Postawy romskich elit*; Elżbieta Szyszlak, Tomasz Szyszlak, *Wyzwania dla bezpieczeństwa kulturowego Romów w Polsce*, Dagmara Mrozowska, *Tolerancja wobec Romów w kontekście stereotypów i uprzedzeń na podstawie badań wśród studentów*; Maciej Witkowski, *Dom dla rodzin romskich w podhalańskiej gminie: studium etnograficzne*; Beata Orłowska, *Dokąd zmierzają Romowie/Cyganie*.

O wiele skromniejszą objętość ma druga z prezentowanych prac zbiorowych, wydana przez Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego jako tom II Prac Kulturoznawczych³. Zainteresowanych zawartością tej publikacji odsyłam do recenzji autorstwa Artura Paszko zamieszczonej w poprzednim numerze naszych „Studiów...”⁴.

Laboratorium przemocy Przemysława Witkowskiego, to obszerna praca lokująca historię Romów w kontekście polityki przemocowej, jaka towarzyszy temu narodowi na przestrzeni wieków ich obecności w Europie, oparta głównie na materiale krajowym⁵. Obszerną, wnikliwą recenzję tej publikacji zamieszczamy w tym numerze „Studiów...”⁶.

Kolejna publikacja, to smakowicie wydany i zaprojektowany albumik poświęcony pracy artystycznej najwybitniejszej romskiej artystki w Polsce, bardzo zna-

³ Monika Janowiak-Janik, Dorota Wolska (red.), *Romowie a współczesna humanistyka*, Prace Kulturoznawcze XXIV, 2020, nr 2, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2020, ss. 161, ISAN 0239-6661 (AUWr), ISSN 0860-6668 (PK).

⁴ Artur Paszko, *Romowie a współczesna humanistyka*, „Studia Romologica”, 2020, nr 13, s. 181–187.

⁵ Przemysław Witkowski, *Laboratorium przemocy. Polityczna historia Romów*, Instytut Wydawniczy Prasa i Książka, Warszawa 2020, ss. 434, ISBN 978-83-66615-72-4.

⁶ Artur Paszko, *Laboratorium przemocy*.

nej również poza granicami naszego kraju – Małgorzacie Mirdze-Tas⁷. Album ten również jest szerzej omówiony w tym numerze „Studiów...”⁸.

Ostatnią z prezentowanych publikacji jest książeczka autorstwa Pawła Lechowskiego *Romska odyseja*⁹. To bogato ilustrowana, zarówno zdjęciami archiwalnymi jak i współczesnymi, popularna wersja historii i kultury Romów. Publikacja nawiązuje treścią do filmu, który zrealizowany został przez wydawcę publikacji – Romskie Stowarzyszenie Oświatowe HARANGOS, i podobnie jak film¹⁰ składa się z części: *Z Indii do Europy, II wojna światowa, Współczesność – okres powojenny do dziś*.

Na koniec wspomnieć należy o wznowieniach publikacji przeznaczonych dla dzieci, zarówno romskich, jak też dla wszystkich zainteresowanych tematyką romską¹¹, w tym wątkiem zagłady Romów¹². Publikacje te sygnalizujemy w tym numerze naszego rocznika¹³. Wznowienia zostały wydane z inicjatywy Departamentu Wyznań Religijnych i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, Wydziału Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA.

⁷ Małgorzata Mirga-Tas, teksty: Joanna Warsza, *Materiał zwany żywiołem. Sztuka Małgorzaty Mirgi-Tas*; Elisa Rusca, *Przeplatające się wątki*; Konstanty Szydłowski, *Człowieczeństwo codzienności*, wyd. Szydłowski Gallery, Warszawa 2020, ss. 103, ISBN 978-83-946670-3-0.

⁸ Adam Bartosz, *Album Małgorzaty Mirgi-Tas, Małgorzata Mirga-Tas*.

⁹ Izabela Jaškowiak, Paweł Lechowski, *Romska Odyseja*, Romskie Stowarzyszenie Oświatowe Harangos, Kraków 2020, ss. 47, ISBN 978-83-922166-1-2.

¹⁰ <https://www.facebook.com/RSO-Harangos-108117275929650/videos/239381237641578/> [dostęp: 12.05.2021].

¹¹ Natalia Gancarz, *Romano Abecadło*, Komitet Opieki nad Zabytkami Kultury Żydowskiej w Tarnowie, Muzeum w Tarnowie, wyd. II, Tarnów 2021, ISBN 978-83-954306-4-0; Karol Parno Gierliński, *Miri szkoła. Romano elementaris*, Stowarzyszenie Romani Ćierheń w Gorzowie Wielkopolskim, wyd. II, Gorzów Wielkopolski 2021, ISBN 987-83-963444-1-0 [wersja dla Bergitka Roma]; tenże, *Miri szkoła. Romano elementaro*, Stowarzyszenie Romani Ćierheń w Gorzowie Wielkopolskim, Gorzów Wielkopolski 2021, ISBN 987-83-963444-1-3 [wersja dla Polska Roma].

¹² Natalia Gancarz, *Mietek na wojnie*, Komitet Opieki nad Zabytkami Kultury Żydowskiej w Tarnowie, Muzeum w Tarnowie, wyd. II, Tarnów 2021; ISBN 978-83-954306-3-3

¹³ Adam Bartosz, *Wznowienia literatury dla dzieci*.